

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

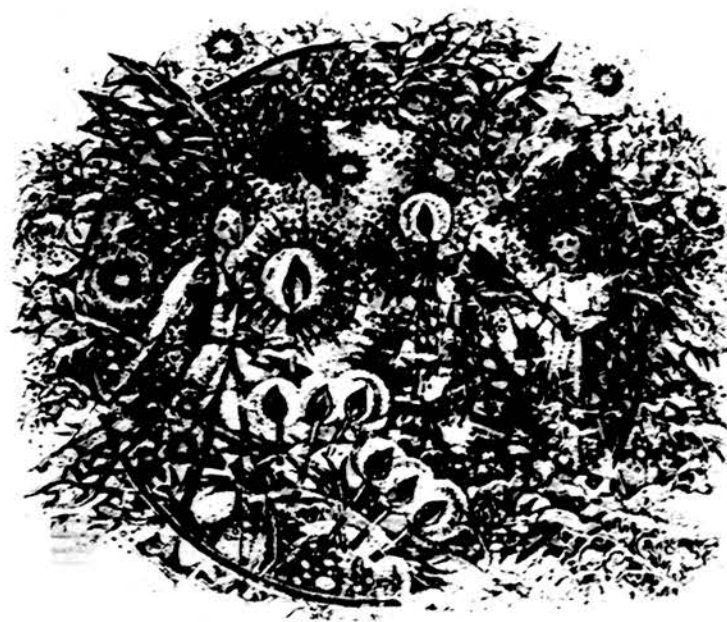
D R A U G A S

Saturday supplement

1996 m. gruodžio mėn. 21 d. / December 21, 1996

Nr. 248(44)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Du būdai ruošti Kalėdoms

Yra du geri būdai ruošti Kalėdoms, t.y. ruošti paminėjimui įvykio, kada Dievas priima žmogaus prigimtį ir tokiu būdu įsijungia į žmonijos gyvenimą. Vienas būdas yra toks, kurį galima pavadinti nuostabos būdu. Nuostabu iš tikrųjų yra: kaip Dievas gali pasidaryti žmogumi, kurį jis yra sukūręs. Kitas būdas ruošti Kalėdoms yra priešingo kelio: ne nuostabos, bet Dievo ir žmogaus artimumo kelias. Galima mąstyti apie gilų žmogaus artimumą Dievui. Jį aptaria Jonas savo evangelijos įvade, sakdamas, kad Kristus atėjo pas tuos, kurie jam yra artimi. Tai reiškia, kad tarp Dievo ir žmogaus yra didelio artimumo. Taigi yra du būdai mąstyti apie Dievo įsikūnijimą: vienas yra nuostabos kelias, kitas artimumo kelias.

Pradėkime nuo to Kalėdų paslapties suvokimo būdo, kurį mes pavadiname nuostabos būdu. Mes žinome, kad mes esame mirtingi ir dėl to ne nuolatini. Tuo tarpu apie Dievą žinome, kad jo buvimas yra be jokios pradžios ir be jokios pabaigos. Ir jeigu, nepaisant to, jis priima mūsų žmogišką prigimtį, tai yra nuostabų nuostaba. Dievo įsikūnijimo nepaprastybė yra tokia didelė, kaip sujungimas į vieną tokio dalyko, kuris yra begalinis, su tokiu dalyku, kuris yra tik ribotas. Tai yra sujungimas to, nuo kurio yra pradžia visos žmonijos gyvybės, su tuo, kas yra atskiro žmogaus gyvybė. Bet kaip tik tai mini Kalėdų šventė ir tai yra vienas būdas mąstyti, ruošiantis Kalėdoms.

Tačiau yra ir kitas būdas ruošti Kalėdoms, ir jis yra priešingas tam būdai, kurį aptarėme. Jeigu mūsų aptartas būdas rėmėsi tiesa, kaip Dievas yra toli nuo žmogaus, tai kitas Kalėdoms ruošimosi būdas rėmėsi tiesa, kaip Dievas yra arti kiekvienam žmogui. Šiam mąstymui pagrindą sudaro Švento Rašto pasakymas, kad Kristus atėjo pas savuosius. Iš tikrųjų Dievas žmones laiko tarp arti savęs, kad juos myli, nes ateina pas savuosius.

Ar turi pagrindo pasakymas, kad žmogus yra arti Dievo? Tam pagrindą sudaro tiesa, kad žmogus yra sukurtas panašus į Dievą. Kai Dievas kūrė pirmąjį žmogų, jis pasakė: padarykime žmogų, panašų į mus. Bet jei tai galioja pirmajam žmogui, tai galioja ir mums, nes Dievas kitokio žmogaus kūrimo nėra padaręs. Ir dėl to teisinga yra sakyti apie Kristų, kad jis yra atėjęs pas savuosius, ir kad mes kiekvienas ir kiekviena esame jam artimi. Taigi žmogaus artimumas Dievui yra kitas būdas ruošti Kalėdoms.

Kuris iš tų dviejų būdų yra geresnis, ruošiantis Kalėdoms? Ar toks, kad Kristus kaip Dievas netelpa žmogiškoje galioje ir kad Dievo prisijeiimas žmogiškos prigimties nesutelpa žmogiškoje galioje? Ar tas, kad Dievas ateina pas tuos, kurie jam yra labai artimi, ir kad mes kiekvienas ir kiekviena galime save laikyti Dievui artimais? Šie abu Kalėdoms ruošimosi būdai yra geri. Pasirinkime, kuris mums geriau patinka. Nuostabos būdas parodo

Dovanos Karaliui

VYSKUPAS HANSAS DUMPYS

Kalėdų metu mes renkames savo namuose su šeimos nariais duoti ir priimti dovanas vienas iš kito. Bet šis kalėdinis paprotys turi gilesnę prasmę: mūsų dovanų davimas ir priėmimas turi darbo su pačiu Išganytoju. Dovaną, kurią Jis duoda visiems, kurie Juo pasitiki, yra Dievo ramybė mūsų širdims. Jo atleidimo ir pasigailėjimo pažadas nusidėjėliams. O Jis kviečia mus Jam dovanoti savo brangiausią dovaną, mūsų širdies atsidavimą, visą, ką mes turime, ir visa, kas mes esame.

Vienas ryškiausių pavyzdžių mūsų gavimui iš Viešpaties ir mūsų davimui Jam yra trys išminčiai. Jie ir gavo, ir davė. Ką išminčiai gavo? Jie gavo dangišką šviesą, spindinčią žvaigždę, kuri privertė juos pakuoti la-gaminus brangiomis dovanomis ir pasileisti į kelionę. Evangelistas Matas rašo: „Išvydę žvaigždę, jie be galo džiaugėsi. Įžengę į namus, pamatė kūdikį su Motina Marija ir, parpuolę ant žemės, jį pagarbino. Paskui jie atidengė savo brangenybių dėžutes ir davė jam dovanų: aukso, smilkalų ir mirros“ (Mato 2:10-11). Šviesa iš aukštybių vedė juos prie Kūdikio, kurį Marija buvo paguldžiusi suvystytą edžioje. Žvaigždės šviesa privertė išminčius prie Kristaus. Tai yra geriausia visų Dievo dovanų ir mums.

Mes galime Viešpačiui už daug ką dėkoti. Mes dėkojame Jam už sveikatą, už aprangą ir maistą kūno išlaikymui. Mes esame Jam dėkingi už proto gabumus, už galimybes pasiruošti naudingam gyvenimui. Kalėdų metu mes esame ypatingai dėkingi už šeimos meilę, už ištikimybės draugus, už praėjusių Kalėdų švenčių prisiminimus.

Bet visos šios Dievo dovanos yra antraeilės, palyginus su svarbiausia dovana — tikėjimu į Jėzų Kristų, mūsų Emanuelį, Dievą su mumis. Kada mes iš širdies išpažįstame, kad Jėzus Kristus yra mūsų Viešpats, tada mes gauname tą Viešpaties dovaną, kuri atrakina duris visoms Jo brangenybėms. Priėmę šią dovaną, mes galime išgyventi visus tuos Kalėdų laiko išsiblaškimus, kurie dažnai neveda į Betliejų, bet į nuovargį, išsivargimą ir Kristaus apėjimą. Kada viskas, ką mes siejame su šiuo sezonu, praeis, tada vien Kristus pasiliks. Malonės šviesa, kuri šviečia iš Jo švento gyvenimo, neužges niekada.

Matas pasakoja, kad išminčiai ne vien tik gavo vedimo dovaną.

mums Dievo didybę, o artimumo būdas parodo mums Dievo meilę kiekvienam ir kiekvienai iš mūsų.

V. Bgd.

Aišku, jie tai gavo, bet jie ir davė. Jų aukso, smilkalų ir mirros dovanos iš tikrųjų buvo dovanos, skirtos Karaliui. Kada Dievo malonės dovana Kristuje yra tikėjimu priimta, tada mūsų širdis panašiai atsiveria. Išminčiai iš pagarbos parpuolė ant kelių. Jie atidavė Kūdikui visų pirmą geriausią dovaną, kurią jie iš viso galėjo duoti — jų laisvą ir visišką savo širdžių pagarbą.

Tegul tai būna mūsų pirmiausia dovana Viešpačiui Kalėdų švenčių metu: mūsų širdžių pilna ir laisva pagarbą. Tam gi mes renkames Kalėdų pamaldoms — giedoti ir išreikšti Dievui, kad mūsų širdys pilnos meilės Jam. Tam mes gi buvome sukurti — visų pirmą mylėti Dievą ir Jam tarnauti. Tam mes buvome Kristaus išvaduoti — Jį garbinti su meile ir džiaugsmu.

Ką išminčiai patyrė savo širdyse, jie išreiškė savo dovanomis Kūdikui. Dievo sukelta meilė visuomet taip veikia. Meilė nepasilekia vien širdyje. Ji yra malonės jėga, kuri užvaldo visą mūsų gyvenimą, ir kuri gerisi, gale-dama duoti medžiagines dovanas. Tai yra tikras Kalėdų džiaugsmas, kad mes galime Dievui duoti dovanas, kuriomis Jis džiaugiasi.

Dovanos, tinkamos Karaliui, buvo atneštos prie edžio. Jos buvo naudingos, nes buvo naudojamos per dienas, mėnesius, net metus, kurie sekė. Kaip kitaip galėjo Juozapas ir Marija keliauti į Egiptą ir ten išsilaikyti tol, kol Erodas pasimirė ir jiems buvo galima sugrįžti į gimtinę, jeigu ne šių brangių dovanų dėka?

Ar tai nėra dalis mūsų atsiliepiamo Kristui, kada mes suprantame esą ne savininkai, bet prižiūrėtojai to, kas mums laikinai patikėta, kada mes džiaugiamės ne vien gavimu, bet ir davimu, ir kada randame pasitenkinimą ne laimės gavimu, bet laimės suteikimu artimui? Duoti meilę, paskatinti, supratimą; duoti laiką, pagalbą, sumanumą; duoti aukas Evangelijai skelbti, badaujančius šelpti, misijos darbams — ar visa tai ne dalis Kalėdų švenčių, kurios sieja mus su anais išminčiais, kurie atėjo Kūdikį pagarbinti ir apdovanoti?

Apasidžiausiu, yra daugiau palaiminta duoti negu gauti. Ypatingai Kalėdų metu mums aiškėja, ką jis turėjo omeny. Duodant mes esame laimingesni negu gaunant, nes tada priartėjame prie Dievo, kuris yra pir-

Iš Pauliaus Galaunės „Lietuvių liaudies menas: grafika, tapyba“ (Vilnius, 1968). „Trys karaliai“. Atspausdinta iš vienos lentos, su įrašu. 34x27,4 cm. Kauno Valstybinis M. K. Čiurlionio vardo dailės muziejus, iš Lazarskio „Tekos“.

minis Davejas. Būdami davejai, mes jaugame ir mūsų išvadotą prigimtį kaip Viešpaties bendradarbiai neužbaigtose Jo karalystės darbuose žemėje.

Sesės ir broliai, Kalėdų Evangelija skelbia, kad mes esame Dievo numylėti vaikai, kurie apdovanoti Viešpaties brangiausia dovana, Jo Sūnumi Jėzumi Kristumi. Priimdami Jo malonę, mes gauname, tai, ką mums reikia nuolat ir be atodairos duoti kitiems ir už kitus, būtent meilę, kuri atėjo į mūsų biedną pasaulį Betliejuje, kuri apsigyveno mūsų širdyse Šventosios Dvasios veikimu, ir kuri pasilieka su mumis visose mūsų gyvenimo dienose!

* **Hansas Dumpys**, Lietuvių evangelikų liuteronų Bažnyčios išėvijoje vyskupas, sveikina visus Kristaus Gimimo šventės proga.

Gimė Meilės Dievas

Džiaukimės,
giedokim,
dainuokim,
nes gimė
Karalių Karalius,
Jėzus Kristus,
mūsų Atpirkėjas.

Jis mūsų šviesa,
mūsų viltis
ir džiaugsmas.

Iš meilės mums
Jis nusilenks kryžiui.
Už mūsų nuodėmes
ant kryžiaus
numirs.

Jis sunaikins
piktojo galia,
nuodėmės tamsą.

Dovanos mums
savo ramybę.

Todėl
džiaukimės,
dainuokim,
giedokim —
mažam kūdikiui,
didingam, amžinam
Meilės Dievui.

Joana Danutė Žilaitytė

Kalėdinės muzikos koncertai Vilniuje

Vilniaus paveikslų galerijoje kameriniai ansambliai surengs kelis kalėdinės muzikos koncertus.

Gruodžio 25-osios vakarą čia koncertuos kamerinis ansamblis „Musica Humana“, gruodžio 26-ąją — Senosios muzikos ansamblis „Arsenalas“, gruodžio 27-ąją koncertą rengia „Atrium Musicum“.

Gruodžio 31-osios vakarą Vilniaus paveikslų galerijoje Naujametinį koncertą rengia „Musica Humana“.

Lietuvos dailės muziejus bei šie kameriniai ansambliai nuo gruodžio mėnesio pradėjo koncertų

ciklą „Baroko muzikos ketvirtadieniai“. Kiekvieno mėnesio trečiąjį ketvirtadienį skambės iškilniausi baroko epochos kompozitorių kūriniai. (BNS)

ATTITAIŠOME „GALERIJOS“ PUSLAPIO INTERNET'E ADRESĄ

Praėjusį šeštadienį, gruodžio 7 dieną, išspausdintame straipsnyje „Rengiama lietuvių meno paroda Internet'e“ pateiktas Galerijos adresas Internet'e turėjo būti toks: www.xnet.com/lt/galerija/index.html. Internet'o naudotojai kviečiami šį puslapį atsidaryti ir pareikšti savo nuomonę elektroniniu paštu. Keizys @msn.com.

Šiame numeryje:

Kalėdos — Dievo su mumis šventė • „Metų“ žurnalo redakcija susitinka su skaitytojais • Birutės Pūkelevičiūtės „Kalėdų pasaka“ • Ados Sutkuvienės pluoštinis menas • Juozo Ereto šimtmečiui • Kornelijaus Jazbučio eilėraščiai • Los Angeles Dailių menų klube • Naujos knygos

Etnografui Vaciu Miliui — 70

Vilniuje gruodžio 5 dieną įvyko išplėstinis Lietuvos istorijos instituto tarybos posėdis, skirtas vyriausiojo mokslinio bendradarbio prof. habil. dr. Vacio Milius 70 metų jubiliejui. Jubilatas kalbėjo apie savo patirtį — „50 metų po etninės kultūros ženklu“. Po to koncertavo Lietuvos mokslų akademijos folklorinis ansamblis „Dijūta“ (vadovė — Aušra Žickienė). Instituto tarybos pirmininkas yra prof. Vytautas Merkys, direktorius — prof. Antanas Tyla.

Profesoriaus Vacio Milius gimtadieniui gruodžio 8 dieną

Jurgis Gimbutas

Susitikimas su žurnalu „Metai“

ALGIMANTAS ANTANAS NAUJOKAITIS

Vilniuje. Rašytojų sąjungos klubas, menraščio *Metai* redakcijos darbuotojai susitiko su šio leidinio autoriais ir skaitytojais. *Metai* – tai solidžiausias Lietuvos literatūrinis žurnalas, spausdinantis naujausią Lietuvos ir išsivijoje kuriančių rašytojų prozą, poeziją, eseistiką, literatūros kritiką straipsnius, su pažindinantis su įdomiausiais užsienio literatūros, filosofijos ir estetikos kūrėjų darbais.

Susirinkusius supažindindamas su žurnalu ir jo redakcijos darbu, vyriausiasis redaktorius Danielius Mušinskas pateikė tokią statistiką: žurnalo tiražas – netoli 2,000 egzempliorių, per metus išspausdinama tekstų, sudaranti maždaug 3,800 mašinraščio puslapių. Jų didžiulį sudaro romanai, apysakos, novelės. Siemiet išspausdinta 23 poetų poezijos kūrinių, maždaug pusšimtis recenzijų. Danielius Mušinskas pripažino, kad žurnalo kryptis, jo turinys yra pastovūs; keičiasi nebet tiek, kiek keičiasi literatūros procesas.

Žurnalo prozos skyrių tvarkantis Juozas Aputis pasakė, kad pastaraisiais metais menraštyje pasirodė gana daug seniau parašytų, bet dėl sovietmečio barjerų į spaudą negalėjusių patekti prozos kūrinių. Aputis taip pat pabrėžė, kad žurnale visados atviros durys geriems kūriniams, kad jų tekstai dabar mažai taisomi, kad autoriaus valia palieka ir stilius, ir koliai nepikamas metafora, pagaliau tariama klaida. Redakcija nebijo modernių tekstų.

Nors dabar gana daug šnekama apie poezijos krizę, yra nuomonė, esą eilėraščių idomūs tik autoriams ar jų draugams, tačiau gan gausiai leidžiamos poezijos knygos, visuomet pilnas rankraščių žurnalo poezijos skyriaus krepšys sako ką kita – pasakė poezijos skyriaus redak-

torius Vladas Šimkus. – Poezija puošia, praskaidrina žurnalą. Deja, tiek *Metai*, tiek kiti literatūriniai leidiniai, gal tik išskyrus Viktorijos Daujotytės rašinius, pasigenda atgarsių, atsiliepimų, net į šviežesnes poezijos publikacijas. Poezijai – tai blogas ženklas. Nerimą kelia ir verstinės poezijos stygius, vertimų nuskurdimas. Tai irgi grėsmė mūsų poezijai.

Literatūros kritikos skyriaus redaktoriaus Liudviko Jakimavičiaus nuomone, kritikos tekstai tiek pat vertingi, kiek ir prozos ir poezijos kalba. Tik gaila, kad *Metuose* publikuojamos knygu recenzijos, netgi probleminiai straipsniai, vėlgį dažniausiai lieka skaitytojų, ir literatūrologų nepastebėti, dargi neperkaityti, neužsižiebiam polemikos ugnelė.

Tiesa, žurnalui pateikiama gana daug atsitiktinių, paviršutiniškų kritikos tekstų, panašių į disertacijos fragmentus ar studentų diplominius darbus. Bet redakcijoje įprasta reikšti atkanką – Liudvikas Jakimavičius deda į pirmą stalčių geresnius rankraščius, menkesnius – į antrą.

Susitikimo dalyviai, žurnalistai domėjosi, kokią vietą žurnale užima egzodo literatūra. Vyriausiasis redaktorius Danielius Mušinskas, prozos skyriaus redaktoriaus Juozas Aputis pasiūlydavo, kad dabar jau nėra jokio rašytojų skirstymo į vietinius ir išsivijoje rašytojus, kad visi suėjo draugai. Galima tik pasidžiaugti *Metuose* pasirodantiems egzodo rašytojų tekstais. Jie laukiami ir mielai spausdinami. Dažna jų publikacija atšviežina, pajvairina žurnalą. *Metuose* išspausdintą Koeto Ostrausko pjesę „Vaizgantas“ Juozas Aputis palygino su Juozo Grūso dramaturgija. Esą neturime Grūso, bet užtat turime panašių kūrybinių aukštumų pasiekusį Ostrauską. Tiek Mušinskas, tiek Aputis pripažino,

kad žurnalui gera turėti savo bendradarbius, redakcijos atstovus užsienio šalyse (tokie bendradarbiai JAV – Violeta Kelerienė, Bronys Raila, Rimvydas Šilbajoris; Kanadoje – Ilona Gražytė-Maziliauskienė ir Valdas Petrauskas). Šie simpatingi bendradarbiai, be kita ko, redakcijai ir pataria, ir informuoja apie literatūrinį gyvenimą užsieniuose.

Redakcijos atstovai pridūrė, kad užsienyje žurnalas turi maždaug 30 prenumeratorių. Žinoma, galėtų būti gerokai daugiau, tuo labiau, kad užsienyje gyvenantys skaitytojai *Metus* gali užsiprenumeruoti arba juos paremti, redakcijos adresu siųsdami čekius. Už 72 dolerius užsieniečiams žurnalas visus metus pristatomas oro paštu.

Susitikimo dalyviai žurnalui išsakė nemažai pastabų, neturėjo ir pagyrimų. Valentino Sventicko nuomone, imponuoja *Metų* solidumas, darbuotojų išmanymas ir skonis. Albertas Zalatorius, *Metus* pavadinimo sąžiningiausiai už visus kitus žurnalus. Vis dėlto pažymėjo, kad jo išvaizda, lauzymas, šriftas, apipavidalinimas yra sensteli, jam trūksta modernumo. Zalatorius siūlė žurnale įvesti Amerikos, Prancūzijos, kitų užsienio šalių periodinių leidinių apžvalgas.

• Virgilijus Noreika išleido pirmąjį kompaktinį diską ir garso kasetę „Kur baktūzė samanota“. Juose įrašyta 20 lietuvių liaudies ir estradinų dainų. Albumas išleido bendros firmos „Bomba records“ ir Vilniaus plokštelių studijos padalinys „33 records“. Vilniaus „Karolinos“ klube surengtame aukcione vietinė kompaktinio disko „Kur baktūzė samanota“ kopija buvo parduota už 2,500 litų. Artimiausiu metu ketinama išleisti Virgilijaus Noreikos solinio koncerto Australijoje su akompaniatoriume Gražina Ručyte-Landsbergiene garso kasetę.

Monumentali Ados Sutkuvienės paroda

ALGIMANTAS KEZYS

Dailininkės Ados Sutkuvienės pluošto technika atliktų darbų paroda buvo atidaryta Lietuvos dailės muziejuje, Lemont, Illinois, gruodžio 7 dieną. Kūriniai eksploatuoti saikingai, muziejiškai. Keli darbai sienos dydžio. Tai didinga paroda, traukianti akį technikos pavyzdžiumu, estetinė gelmė, monumentalumu.

Ados Sutkuvienės pluoštinės kompozicijos turi bendrą motyvą: visos vaizduoja monochrominius trijų dimensijų žmogaus ar kokio gyvio galvos pavidalus abstrakčiame, įvairiaspalviame fone. Siužetinių potūrių darbus galima būtų suaktyvinti ir pasakojamuosius, vaizduojančius tikrus įvykius, ir simbolinius, atskleidžiančius metafizines ar mitologines prasmes.

Šių pluoštinių kompozicijų gyvybė tyvuliuoja ir kunkuliuoja labiau pakalnėse, žemumose, negu trijų dimensijų technika sukurtoose reljefiniuose veiduose. Pastarieji tarsi piliakalnių, išniurę pievų ir vandenių lygumose, tylius, paniurę, bekraujai, asketiškai išsekę, panašūs į pomirtines kaukes ar užgesusius ugnikalnius. Pravertos lūpos – išdžiūvę krateriai, tučios akys įbėstos į tolį. O pievos pievos! Tiksliau – lapų sluoksniai ar gražiai banguojantys vandenys. Vieni sluoksniai dengia kitus skersais pusrutuliais, susikabindami pavasariški džiaugsmu. Kontrastų kontrastai – ir kompozicinė, ir pasakojamąja prasme. Vienur – šelstanti gyvybė, kitur – tik gyvybės liekanos. Vienur skambanti simfoninė muzika, kitur spengianti mirtina tyla. Spalvų ir atspalvių niuansai ir pilka monochromija. Tai gyvybės ir mirties šokių, išreikštų abstrahuota figūratyvine kalba.

Ši Ados paroda atspindi pačios autorės charakterį. Kas Adą

pažįsta artimiau, tas žino, kad jos būdė rasi ir moteriško kuklumo, ir plieninės tvirtybės. Vienas jos darbas taip ir pavadintas: „Kopos, ešeras ir plienas“ (1988). Užominių apie plieną kitose jos darbuose ne tiek daug. Bet žiūrovai pajunta jų esatį, glūdinčią gelmėje – tarsi šaknis, kamienus, kuriais remiasi gėlynai. Tai kieto darbo ištesėjimas, atkaklumas, užsibrėžto uždavinio vykdymas, nesigailint savęs. Pažvelkim į šiuos Ados pluošto darbus iš artiau: potėpiai, strichai, spalvų niuansai, išgauti spalvotais siūlais apsektomis virvelėmis. Negana to. Tie siūlai ir virvelės, sukabinėtos šalia, išsidriekia dideliais plotais, išsilaiksto į trijų matmenų erdvinis pavidalus.

Ar Ados kūrinų ritmuose neslypi kokios nors užkoduotos paslaptys, mintų srautai? Siužetinius, pasakojamuosius darbus aiškiai nusako jų pavadinimai: „Auka prie Baltijos, 1995“, „S.O.S.“ (darbas, skirtas prisiminti autorės šeimos traukimosi iš Lietuvos dramą 1944 metais). Kitų pavadinimai didaktiški, paradoksalūs: „Angelas, pakakęs materializme“, „Angelas pramonėje“, „Kartieji rojus vaizai“. Šių darbų spalvų ir dėmių sandūrose, grafiškųjų elementų priešpriešose ir deriniuose slepiasi autorės apmąstymai. „Kartieji rojus vaizai“ tarsi ne vien teikia moralinius nurodymus, pasimetusiame žmogui, bet atidesniai žiūrovai primena ir pirmąsias evoliucijos stadijas, beįsivystančias archeopinės materijos ir gyvybės užuomazgas bei jau subrendusius dvasingos būtybės veido bruožus. „Dykmų srovė“ – pirmųjų vandenų judesiai, pranašaujantys neįtikinamą upės vėžių stichiją. „Svetimame rojuje“ – archeologinių mikrobų

Ada Sutkuvienė

„Tautos konferencija“, 1988
Pluoštas, 85 x 57

pasaulio junginių formos, pirmųjų gyvybių kontūrai, užkoduoti senose uolose, tik dabar archeologų atrandami. Šių darbų autorė tarsi teigia: materialusis pasaulis – ne iš akmenų; akmenys – gyvos būtybės, juose kirba iki šiol neužtikta biologinė, o gal ultrabiologinė gyvybė. „Angelas pramonėje“ – evoliucinis judėjimas, davęs pradžią biomorfiniams pavidalams, pamažu užleidžia vietą industriniams vaizdiniais. Šie vaizdiniai Ados Sutkuvienės mene panašūs į pirmąsias gyvybines chemijos alusojančius padarus, per ilgą evoliuciją iš esmės nepasikeitusius.

Pagrindinis parodos akcentas – sienos dydžio darbas „Auka prie Baltijos, 1995“, dedikuotas žu-

siams Vilniuje sausio 13-ąją. Tai mirusiųjų apoteozė, juodųjų jėgų ir mirties pavertimas pergale. Ir masteliu, ir idėjos subtilumu, ir technikos virtuozizmu, įkūnytas pluošto virvelės „šugretinimais didingose skalėse, šis darbas tampa parodos šėdėvu, Ados Sutkuvienės kūrybos aukštuma.

• Rietavas. Prieš 400 metų Rietave jau veikė parapijos mokykla. Spalio 26 d. šv. Mišiomis viena seniausių Lietuvos mokyklų, Rietavo Lauryno Ivinskio vidurinė mokykla, paminėjo šį garbingą jubiliejų. Tėlių vyskupas A. Vaičiūš pašventino mokyklą vėliava ir jubiliejaus progą pastatytą paminklą: „Ipi-

Birutė Pūkelevičiūtė

Kalėdų pasaka

Kadangi Lietuvos vairą perėmė nauja valdžia, netrukus įvyks daugybė pasikeitimų. Jau dabar ministerijose suskato tvarkytis tarnautojai: nudulkinamos lentynos, peržiūrimi stalčiai. Ir netikėtai viename stalčiuje buvo surasti seni užrašai, kurie niekad nebuvo viešai paskelbti. (Gal todėl, kad juose buvo iškelta viena prieškalėdinė istorija, kuri pernykšiams Lietuvos valdovams didelę garbę nesuteikė.) Pasirodo, tai buvo jauno žurnalisto darbas – deja, jį nutildė spaudos komisija. Nusivylęs žurnalistas šiuo metu augina ridikus Neveronių šiltnamiuose, bet jis maloniai davė leidimą – perspausdinti jo senus užrašus *Drauge*. Tad štai, kaip pernai klostėsi įvykiai:

Kasmet prieš Kalėdas Betliejuje yra sudaromas „ad hoc“ komitetas Vaikelių Jėzui pasitikti. Dalyvauja dangus ir žemė – angelai ir žmonės. O žmonės visokiausi: įvairių tautų ir įvairių religijų. Juk jau senokai pasaulyje plazda ekumeninė dvasia, o šiuo metu emė spurdėti ir „unireliginė“ dvasele: atseit, vienykimes visi tikintieji!

Iki šiol lietuvių tautai Betliejuje atstovaudavo išeivija, bet dabar, kai atgavome laisvę, buvo pakviestas atstovas iš Lietuvos. Taip pasiūlė popiežius Grigalius, kuris visados yra išrenkamas komiteto pirmininku (Grigalius Didysis, šventasis, grigalinio giedojimo pradininkas).

Tad Vilniaus orauosty į Šventąją žemę buvo iškilmingai išlydėtas Anupras – Seimo narys ir garbės bei orumo bylų komisijos sekretorius. Nebūtų galima pasakyti, kad jis išvyko džiūgaudamas. Juk Lietuvoje Kalėdų metu valdžios žmonių laukia „spec. pokyliai“ ir kitokios „spec. linksmybės“. Anuprą ypač viliojo naujoji Turniškių pirtelė (skirta valdžiai pirti), kuri valstybei kainavo veik milijoną litų. Bet Anupras suprato, kad išvykti reikia, nes kas nors turi pasiaukoti tėvynės labui.

Garbus atstovas tikėjosi iškilmingo priėmimo Izraelio parlamente KNESSET ir buvo netgi paruošęs trumpą pranešimą, jame

Paul Klee/Ange oubliés
užmaršus angelas

įderindamas vaikystę girdėtos Kalėdų giesmės kelis žodžius: „Gul šiandieną jau ant šieno“. Kas būtent ant šieno guli – jis pamiršo. Tačiau atstovaujant katalikiškam kraštui, gražu ir pagirtina prisiminti bent giesmės skelbdėlę.

Sunku būtų nupasakoti Anupro nusivylimą, kai atvykus į Šventąją žemę, jam buvo pakirta pasirūpinti Kūdikielio Jėzaus tvarteliu. Kodėl ir kalvą aštriom uolom, jis negalėjęs subraižti savo puikius, Italijoje pirktus batus, o vakaro vėsoj visas emė drebtį, apvilkęs lengva šilkinė eilute (kaip dabar būtų pra-

vertusi tėvo skrandelė!). To negana: kai Anupras pagaliau pasiekė tvartelį, paaiškėjo, kad Suomijos atstovas ten darbavosi nuo ryto: jautis ir asilas pašerti ir pagirdyti. Anuprui teliko išliuoti tvartelį.

– Pasiutot! – suriaumojo Lietuvos atstovas. – Tai negirdėtas pasityčiojimas! Aš nesu nei šlavikas, nei koks pastumdėlis, kad liuobčiau tvartus. Nesulauktumėt!

Jis spyrė atrajojančiam jautiui į koją, nusuko ausį kvailam asilui ir išbėgo pro tvartelio duris. Skubiai nudarėdęs akmenuotu keliuku žemyn ir įšokęs į malūnsparnį, Anupras nuskrido į Jeruzalę, o iš ten – mažų, baltų spausminuku – bematant pasiekė Vilnių. Ogi laimė – jis dar spėjo prisijungti prie Lietuvos galiūnų – prie Ekscelencijų ir jų linksmo būrio: Kūčių dieną buvo numatyta šernų medžioklė (nors tai pasidarė truputį banalu, bet naujų linksmybių sunku sugalvoti).

Anksčiau Betliejuje lietuvių tautai atstovaudavo senukas atsargos generolas iš Čikagos. Jis pašėrėdavo gyvulėlius, kasmet gražiai išliūdavo tvartelį ir edžioje pakreikdavo kvapnaus šieno. Bet atgavus laisvę, išeivijai reikšius buvo palikta tik labdaros sritis. (Juk valstybė nebeturėjo laiko – rūpintis savo pavargėliais.)

Popiežius Grigalius, netekęs Seimo žymūno, nenusiminė. Jo Šventenybė žinojo, kad kartais politikos veikėjai būna nepatikimi žmonės (kiek daug bėdos jam buvo suteikęs Spoleto kunigaikštis!). Tad dabar popiežius nutarė pasikviesti kūrybinės inteligentijos pažibą – filosofą Skirmantę, kuri ilgokai dirbo „mokslinį darbą“, pagal marksistinę metodologiją, tačiau (pačiu laiku!) pasiskelbė esanti ekonomiste, ir jai nušvito nauji akiračiai.

Vilniaus orauosty vėl įvyko iškilmingas išlydėjimas. Skirmantė kelionę į užsienį nebuvo naujiena: ji stažavosi Danijoje bei Anglijoje, gilinosi į bankų operacijas Italijoje, taipgi į Norvegiją. Iš tikro ši intelektualė daugiau stažavosi, negu darbavosi. Tad jos igūdžiai turėjo progos svetur atsiskleisti. Ir idomu: proletariškas auklėjimas, pasirodo, buvo išauginęs labai „poniška“ būtybę!

Skirmantė tikėjosi, kad dabar jai atsisveria galimybė stažuotis Izraelyje (o tai būtų visais atžvilgiais naudinga!) ir, aišku, gerokai nustebė bei nusivylė, kai komiteto raštinėjai jai buvo

išduotas raštelis: „Arfų blizginimas“. Skirmantė buvo nuvesta į Erodo kiemą, kur pasienį stovėjo daugybė puikių arfų. Mat Kūčių vakarą garsiausi pasaulio arfistai pritarę angelų giesmė „Gloria in excelsis Deo“. Čia jau darbavosi jauna grafitė iš Italijos, lenkė advokatė ir žymi Čilės verpalų audėja. Jos visos sėdėjo ant žemų suoliukų, pasirišusios prijuosteles ir kruopščiai blizgino arfų metalą, kuris turėjo spindėti kaip auksas!

Šveisti? Blizginti? Jokiu būdu! Skirmantės rankos buvo itin švelnios, kas vakarą nugalėtojos „Chanel“ kremais. Antra vertus, ji staciai paniškai bijo šveitimo mitelių, miltų bei chemikalų ir bjaurėjosi guminėm pirštinėm. Svarbiausia – pats darbas (jau vien kaip darbas!) jai atrodė didžiai nepatrauklus dalykas, niekinantis kultūringą bei dvasingą žmogų: moteris su aukštuoju mokslu! Juk tai prastuoliška, tarnatiška, juk tai žemiausia vergijos pakopa! Tad Skirmantė tučiuojau apsigrįžo ir nuskrido stažuotis į Ispaniją.

Kai taip nelauktai išvyko Lietuvos kūrybinės inteligentijos atstovė, popiežius Grigalius pasiūlė Betliejun atskiviesti ūkininką! I tikruosius Lietuvos ūkininkus Žemės ūkio ministerija nesikreipė (kur juos rasti?). Buvo skubiai pasiūstas buvęs kolūkio pirmininkas Boleslovas. Šiuo metu jis jau nepirmininkavo: už skatikus nusipirkęs privatizuojamą dvarelį, vėliau jį iškeitė į kitokias gėrybes ir tapo didžiulio cemento fabriko direktorium.

Boleslovas buvo labai atsargus. Tuojau pat, atvykęs į Betliejų, pasiklausė, kokios bus jo pareigos. Sužinojęs, kad jam paskirta su Palestinos piemenimis eiti Kūdikielio Jėzaus sveikinti, jis griežtai atsisakė.

– Ar tai aš esu piemuos, kad drauge su piemenimis žingsniuotum? Neturiu nieko su jais bendro, net ir vaikystėj nei žasų, nei kiaulių neganiau.

Užklaustas, ko jis tikėjosi Betliejuje, atskakė, kad buvo matęs Trijų Karalių paveikslėlį ir būtų norėjęs pajodinėti ant kupranugario (bendrą išsilavinimui) – ypat ant to, kuris nešė skrynėlę aukso.

Ketvirtuo kvietimo Lietuva nesusilaikė: kitų tautų atstovai sutvarkė tvartelį, pagirdė kupranugarus, uždegė didžiąją Betliejaus žvaigždę ir su piemenimis džiaugsmingai nuėjo Kūdikielio pasveikinti.

Vienas angelas (choristas, giedojęs „Gloria“) paršė laiškelį savo bičiuliui, klierikui Kauno seminarijoje. Žinai, Domine, tavo šalis dar tebera mišijų žemė. Tad pirmiausia tektų žmonėms papasakoti apie puikybę. Juk prisimeni, Domine, kodėl ir išpuikęs angelas Luciferis atsidūrė žemumoje... O Kalėdos – tai tikro nuolankumo pamoka. Viešpata Dievas, viso pasaulio Valdovas – pasirinko ne marmuro rūmus, bet kuklų tvartelį!

Čia baigiasi surastieji užrašai. Ir džiugu pranešti, kad šimet visai kitaip susiklostė atstovavimas Lietuvai, pasitinkant Kūdikielį Jėzų.

Vos pasibaigė pirmasis naujo Seimo posėdis, vienam įtakingam atstovui buvo parodyti šie užrašai. Skubiai, dar net vyriausybės nesudarūs, buvo susisiekti su popiežiumi Grigaliumi ir buvo spėta tinkamai paruošti Lietuvos atstovą – jauną SKAT mechaniką Arūną, kuris Betliejuje puikiai pasirodė! Jam teko darbuotis angelų kalvėje: į kiekvieną aureolę jis su pasigėrėtinu kruopštumu įspaudė (nežemiškai) aukso grynumo ženklą: 22 karatai. Visi buvo Arūnu sužavėti: ir popiežius Grigalius, ir ruošos komiteto nariai.

Dar taip neseniai šis jaunuolis buvo internato vaikas, užaugęs be tėvų meilės ir pareigos supratimo. Tačiau karinėje tarnyboje jis emė greitai keistis, pamėgo drausmę ir pajuto džiaugsmą, kurį teikia gerai atliktas darbas. O šimet, į tokią svarbią kelionę ruošiantis, dievišką Kalėdų prasmę Arūnui išaiškino du kapelionai: kariuomenės kapelionas ir būsima Seimo kapelionas.

...Nejaugi Lietuvos Seimas turės kapelioną?...

Taip! Atsirado Seimo atstovas, kuris emė rūpintis ne tik kapelionyste, bet ir koplytės steigimu Seimo rūmuose. Dar nuostabiau: kad šis religinių tradicijų gynėjas yra tas pats asmuo, kuris neseniai, pirmajame Seimo posėdyje, prisiekė be sakinio „Viešpata Dievas“. Bet dabar, matyt, jį staiga apglėbė galinga Kalėdų dvasia, nes jis aiškiai išreiškė pageidavimą: Seime turėti ir koplyčią, ir kapelioną prieš gruodžio 25-ąją dieną...

Nuostabūs laikai. Tad gėrėkimes ir džiūgaukim!

„I menkutį jo tvartutį ir mes draug akubakime!“

Juozo Ereto šimtmečiui

JUOZAS MEŠKAUSKAS

Šimt metus minime 100 metų sukaktį nuo Juozo Ereto gimimo — jis gimė 1896 m. spalio 18 d. Kalbėt apie profesorių Juozą Eretą labai sunku. Kiekvienas žmogus yra unikumas, ir čia yra žmogaus didybė. Eretas yra ypatingas unikumas. Jis buvo „kitoks“ unikumas, negu mes esame. Nors jis jau miręs (mirė 1984 m. kovo 13 d. Basel'je), bet savo darbais, savo mintimis ir idėjomis jis mūsų tarpe tebėra gyvas ir gal dar reikalingas, negu jis buvo tuomet.

Juozas Eretas, šveicaras, Basel'io, Bern'o, Fribourg'o ir Lausanne universitetų studentas, savo darbą Lietuvai pradėjo 1917 metais. Pirmojo pasaulinio karo metu, kada Lietuva buvo vokiečių okupuota, keliolika lietuvių, kaip Stasys Šalkauskis, Vincas Mykolas-Putinas, iš Amerikos atvykęs Kazys Pakštas ir kiti, studijavo tuose universitetuose ir Eretas su jais ten susipažino. Labai nuobirdi ir draugiška Ereto patirtis užsimezgė su klaipėdiečių studentu Mikolu Ašmū. Jis Šveicarijoje studijavo ir gydėsi, nes sirgo plaučių džiūva. Mirė Juozas Eretas mirštantiam savo draugui tai pažadėjo.

Lietuviai studentai, studijuodami Šveicarijos universitetuose, sudarė grupę ir įsteigė spaudos informacijos biurą, kuris siuntinėdavo jų parašytus straipsnius vokiečių, prancūzų ir anglų kalbomis ir informuodavo Vakarų pasaulį apie Lietuvą, jos reikalus ir apie jos norimą ateitį — nepriklausomybę. Juozas Eretas, savo profesoriaus patartas, su ta grupe susipažįsta, į ją įsijungia ir, mokėdamas keletą kalbų, labai aktyviai pradeda dirbti. Jau po metų, t.y. 1918 metais, jis parašo ir išleidžia nemažą knygą apie Lietuvą vokiečių kalba. Kiek vėliau ta knygą išleidžiama ir prancūzų kalba.

1918 m. gruodžio 22 d. Juozas Eretas gauna daktaro laipsnį ir Paduvės-Venecijos universiteto kvietimas skaityti germanistikos kursą. Bet pakviestas Lietuvos atstovo Berlyne Juozo Purickio, Eretas atvyksta į Berlyną kaip spaudos atstas. Jis ten neilgai dirba. Lietuvos Užsienio reikalų ministerijos kvietiamas 1919 m. spalio 15 d. atvyksta į Kauną ir pradeda darbą patarėju ir informacinio aparato organizatorium. Jis tampa Užsienio reikalų ministerijos informacinio departamento ir jo suorganizuotos žinių agentūros „Elita“ direktorium.

1920 metų spalio 9 dieną Želgoviškių užėmus Vilnių, Juozas Eretas, Šveicarijos armijos karininkas, jaučia pareigą už Lietuvą kovoti ne tik savo protu ir plunksna, bet ir ginklu. Užsienio reikalų ministrui sutikus, Eretas stoja savanoriu į Lietuvos kariuomenę ir tampa Pirmo savanorių pulko, vadovaujamo Kazio Škirpos, adjutantu. Kovoms pasibaigus, Eretas vėl kvietiamas į Užsienio reikalų ministeriją ir ten dirba senose savo pareigose. Dirba labai aktyviai, dalyvaudamas užsienio konferencijose Lietuvos reikalais. 1921 m. spalio 12 d. Helsinkyje išgauna Suomijos vyriausybės pripažinimą Lietuvai de jure.

Juozas Eretas yra toks aktyvus, platus, toli matantis ir idėjų pilnas, kad vienoj kokioj nors tarpyboj ar įstaigoj nesutelpa. O atgimstanti lietuvių tauta ir valstybė tokių kaip Eretas visur reiki-

Juozas Eretas (1896-1984)

Vytauto Mazelio nuotrauka

kalinga. Jis išrenkamas į Lietuvos fizinio lavinimo centro komitetą. 1922 metų pavasarį kartu su Karoliu Dineika įkuria Lietuvos gimnastikos ir sporto federaciją ir laikraštį *Jėga ir grožis*. Juozas Tumas-Vaižgantas pakviečia Eretą į Blaivybės draugiją, kurios veiklą jis labai pagyvena ir įkuria žurnalą *Sargyba*. Juozas Eretas labai mėgo jaunimą, tad įsijungia į „Pavasario“ organizaciją ir 1922 metų pavasarį išrenkamas „Pavasario“ organizacijos pirmininku. Joje dirbdamas jis pervaduoja Lietuvą skersai ir išilgai ir įkuria apie 600 skyrių, suorganizuoja keletą išpuodingų kongresų, dirba iki 1928 metų. Po vieno kongreso autoritarinės Lietuvos valdžios Eretas pasodinamas trims mėnesiams į kalėjimą. „Pavasario“ organizacijai, ateitininkų padedamas, jis labai daug padarė, sukuriantis jaunimą ir sustiprino jo dvasią. Jaunimas jį labai mylėjo ir gerbė.

Profesorius Juozas Eretas buvo labai aktyvus, geras ir patrauklus kalbėtojas, intelektualas, plataus masto visuomenininkas. Todėl jis buvo visur reikalingas, visur kvietiamas. Taip jis pakviestas įrašyti į krikščionių demokratų partijos narius ir per 1923 m. gegužės 12-13 d. Seimo rinkimus išrenkamas atstovu į Lietuvos antrąjį Seimą. Juozas Eretas — humanistas, gilios susipratęs katalikas, tolerantas, enciklopedinio išsilavinimo intelektualas, plataus užmojo visuomenininkas, patekęs į Seimą tarp politikų jaučiasi nelabai jaukiai ir patogiai.

Politika yra menas valdyti žmones ir tvarkyti jų reikalus. Svarbiausias politikos bruožas yra jėga, kuri yra valdžios faktorius. Visų laikų politikai yra ypatinga žmonių rūšis. Politikai, nesvarbu, kokios krypties ar kokios partijos jie bebūtų, yra susirgę emociine hemipleģija, kuri jiems leidžia ir juos įgalina, o gal ir diktuoja į kiekvieną klausimą ar problemą žiūrėti tik iš vienos pusės. Ir įdomu, kad toje savybėje glūdi politikų jėga. Dirbęs politinį darbą ir mokąs pažūrėti ar žiūrėti į klausimą ar problemą iš abiejų pusių dažniausiai kaip politikas yra nesėkmingas. Klausimą matyti iš abiejų ar iš visų pusių yra

ne politiko, bet intelektualo savybė.

Jau pačioj sesijos pradžioj Seimo posėdyje, biudžeto reikalus svarstant, Juozas Eretas labai aktyviai kovoja už blaivybės reikalus, kur įstatymo paragrafai liečia smulklių steigimo ir svaigalų pardavinėjimo problemas. Eretui čia ne biudžetas ir pinigai svarbūs, bet tautos ir jaunimo dora ir blaivumas.

1923 m. liepos 13 d. Seimo posėdyje buvo svarstomas atlyginimo kunigams už jų darbą klausimas. Šitame posėdyje kairysis blokas griežtai pasisako prieš kunigams atlyginimą ir Bažnyčios ryšį su valstybe. Dr. Eretas

ilgesniame savo žodyje tarp kitko sakė: „Pamatinė klaida būtų manyti, kad Bažnyčia nieko bendra neturi su valstybe. Pamatinė klaida dėl to, kad tie žmonės, kurie taip šneka, nieko nežino, iš kur atsirado valstybės idėja ir iš kur atsirado Bažnyčia“. (Iš kairės replika: „Tai tik ne iš kunigų“). Eretas sakė: „Iš Dievo“. Kairė — garsus juokas. Toliau Eretas dėstė: „Tai yra bendras valstybės ir Bažnyčios šaltinis ir turi paskirtas sritis: valstybė rūpinasi fiziškai žmogumi. Ir kadangi žmogus ne gyvulys, kadangi žmogus sutvertas iš kūno ir sielos, tai jo sielai auklėti reikalinga antra dar įstaiga. Tam ir yra Bažnyčia“. Ir taip savo ilgoj kalboj įrodinėjo Bažnyčios reikalingumą valstybėje, o iš kairės buvo vis replikuojama. Kai kuriuose posėdyje Ereto pasisakymams replikuojama ir iš savųjų.

Eretas labai rūpinasi Lietuvos valstybės tarnautojų ir valdininkų dora ir etika. 1924 m. kovo 26 d. Seimo posėdyje sakė: „Jie daro daug nusizengimų dėl to, kad iš gautų pinigų — kyšių perka degtinę, girtuokliauja ir daro daug žalos ne tik sau, bet ir įstaiigai, kurioje jie tarnauja“. Toliau tame pačiame posėdyje jis sakė: „Lietuva tautų šeimoje yra gatvė iš rytų į vakarus ir atvirkščiai — iš vakarų į rytus, ir viskas, kas dedasi pas mus, bus matoma žmonėms ir iš rytų, ir vakarų“.

1924 m. balandžio 1 d. Seimo posėdyje, kur buvo svarstomas Lietuvos kariuomenės klausimas, Eretas taip pat ilgesnėjęs savo kalboj sakė: „Aš turiu pasakyti, ypač gerbiamesiems atstovams iš dešinės, kad vienintelis išganymas Lietuvai tai apsiginkluoti ligi paskutinio vyro ir ligi paskutinio moters. Tegu kalba tie, kurie yra buvę tūse kraštuose, kur ta sistema yra įvesta ir kur ji turi didžiausią paseikimo“. Krikščionių demokratų bloko atstovas Dr. Eliziejus Draugelis iš vietos replikuoja: „Čia ne Šveicarija“. Eretas toliau sakė: „Tiesa, ponas Draugeli, čia ne Šveicarija, bet mes turime tą sveiką tautos dvasią, kuri ten yra, ir čia įvesti. Ir įvesti ne nuo rytdienos, bet nuo šios dienos. Mums reikia ypatingai kultūrinės kariuomenės. Todėl valstybei ginti kariuomenėje žmones reikia, kaip galima, trumpiau laikyti, bet užtai laikyti

ti kultūrinėje kariuomenėje ir tą kultūrinę kariuomenę sklaidyti po įvairias švietimo įstaigas“.

1924 m. gegužės 28 d. ir birželio 6 d. Seimo posėdyje, kur buvo svarstomas universiteto profesūros ir jų atlyginimo klausimas, Eretas vėl susiremia su dešinišiais ir palaiko valstiečių liaudininkų atstovą Vincą Kveskos siūlymą. Eretas išdėsto profesūros uždavinius, ko iš jų tauta laukia, o kad jie tą darbą galėtų atlikti, reikalinga sudaryti atitinkamas sąlygas.

Dr. Juozas Eretas, būdamas plataus masto eruditas — intelektualas, sąmoningas demokratas, atviras ir geras kalbėtojas, nevengias savo kalbose atvirai reikšti savo nuomonę ir nevengias minėti jam priešingų minčių autorių pavardes, įsigijo Seime daug priešių ir nustojo kai kurių savo draugų. Pamatus, kad Seime jo mintys ir darbai nėra pilnai suprantami ir įvertinami, jis padavė pareiškimą, kad iš Seimo atstovų išstoja.

1924 m. spalio 3 d. Seimo posėdyje pirmininkas prelatas Staugaitis skelbia: „Turiu garbės pranešti, kad vietoj pasitraukusio iš Seimo atstovo Ereto yra atvykęs Mandatų komisijos patvirtintas atstovas Karvelis“. Taip pasibaigė Juozo Ereto politinė veikla. Stasys Šalkauskis, kuris buvo labai artimas Ereto draugas, apie Eretą rašydamas, sakė, kad Ereto išsijungimas į politinį darbą buvo jo klaida, kuri jam atsiliepė neigiamai gana ilgą laiką.

Dr. Juozas Eretas, būdamas didelės erudicijos intelektualas, valstybininkas, žurnalistas, visuomenininkas, ir tose srityse dirbdamas nors ir trumpą laiką įsijungęs į politinį darbą, iš šių minėtų darbų ir darbo sričių ir toliau nebuvo išsijungęs. Jis visą laiką dirbo su blaivininkais, pavasarininkais ir ateitininkais. Taip pat jis labai anksti įsijungė ir į mokslinį darbą ir į pletojimą Lietuvai. Lietuvos vyriausybė, būdama labai užimta kova su valstybės priešais ir valstybės kūrimu, negalėjo prieiti prie universiteto įsteigimo. Todėl 1920 m. sausio 27 d. Aukštųjų mokslų draugija Kaune atidarė vadinamąs Lietuvos Aukštųjų kursų. Juozas Eretas pakviestas į Humanitarinių skyrių dėstyti vokiečių kalbą ir literatūrą. 1922 m. vasario 16 d. atidarius Lietuvos universitetą, kur šalia kitų fakultetų buvo įkurtas Teologijos-filosofijos fakultetas, Eretas į šį fakultetą pakviestas ekstrordinarinio profesoriaus titulu dėstyti vokiečių ir prancūzų kalbas ir literatūrą. Jis taip pat įstoja į lietuvių katalikų mokslo akademiją. Ten skaito paskaitas, rašo studijas, redaguoja suvaizvimų darbus. Visur jis dirba labai aktyviai, labai daug ir labai pozityviai. Dirbdamas universitete ir mokslineje organizacijoje, jis parašo 25 didesnes ar mažesnes apimties mokslines knygas, parašo daug straipsnių, redaguoja laikraščius ir žurnalus. Visų jo knygų ir studijų pavadinimų bei jų išleidimo datų sąrašingai neminiu, nes trumpame žodyje tai yra neįmanoma. Eretas Lietuvoje buvo Vakarų dinamikos atstovas, Vakarų ir krikščioniškosios kultūros puoselėtojas ir skelbėjas. Nepriklausomos Lietuvos 1918–1940 metų laikotarpiu mes turėjome daug labai rimtų, išsimokslintų, plačių eruditų ir garbingų asmenybių. Jų tarpe labai ryškiai išsiskiriančios buvo trys: Stasys Šalkauskis, Kazys Pakštas ir Juozas Eretas. Juos apibūdinti yra labai sunku.

Profesorius Stasys Šalkauskis buvo tautinės sąmonės ir naujo tautai idealo, Vakarų ir Rytų sintezės, skelbėjas, rimtas filosofas. Profesorius Kazys Pakštas, pradėjęs mokslintis Amerikoje, baigęs studijas Vakarų Europoje, suprastamas tautos idealus, savo žaibišku, uždegančiu žodžiu buvo tautai idealų skelbėjas ir žadintojas. Savo grausmingu žodžiu ir raštu Lietuvos jaunimui ir inteligenti-

Zitos Sodeikienės piešinys.

Kornelijus Jazbutis

PRIE KŪČIŲ STALO

*Snaigės krenta Kalėdų vakarą —
„Mamyt, paduok man pieno“.
Šaltis išraižo stebuklingai langus —
„Vaikeli, tau jau neberekia pieno“.*

*Kūteje ėriukas kalbasi su žalmarge.
Ir šienas guli po staltiese.
„Užklok mane, mama,
Baltučiu, ką tik pasnigtų sniegu“.*

*Tyla uždengė žemę,
Balta vakaro šarma.
„Aš taip norėčiau sugrįžti, mama,
Prie to seniai apkrauto Kūčių stalo“.*

KALĖDOM PASAKYK

*Kai šaltis išraižys langus Kalėdom
Ir gatvės užklos baltas sniegas Kaune,
Tu palydėk iki durų mane,
Tu pasakyk, kad dar myli mane.*

jai jis siūlė Lietuvos laikrodį pasukti šimtą metų pirmyn.

Profesorius Juozas Eretas savo sklandžia, gyva ir labai vaizdinga kalba, savo rašyto žodžiu ir savo kultūrine bei visuomenišką veiklą, pradedant nuo angelaitų ir baigiant ateitininkais sen-drugiais, visuomenėje ir moksle vystė ir augino, taip pat ryškino užsienyje Lietuvos pažangą. Savo darbui jis neturėjo labai gerų sąlygų. Lietuvos autoritarinė valdžia Ereto ir jo veiklos nemėgė. Ji buvo jį pasodinusi į kalėjimą, o reformuojant Lietuvos universitetą, jis buvo atleistas iš profesūros.

Lietuvą okupavus Sovietų Sąjungai, Eretas su savo šeima pasitraukia į Vokietiją ir šešis mėnesius gyvena lageryje. Po to, su saviškiais išvažiuoja į savo tėvynę Šveicariją.

Šveicarijos valdžia mielai Eretą šeimai priima ir jį rūpinasi. Ten Juozas Eretas tampa Fribourg'o universiteto kancleriu, Basel'je vienos gimnazijos mokytoju. Tuoju pat visai šeimai suteikiama Šveicarijos pilietybė.

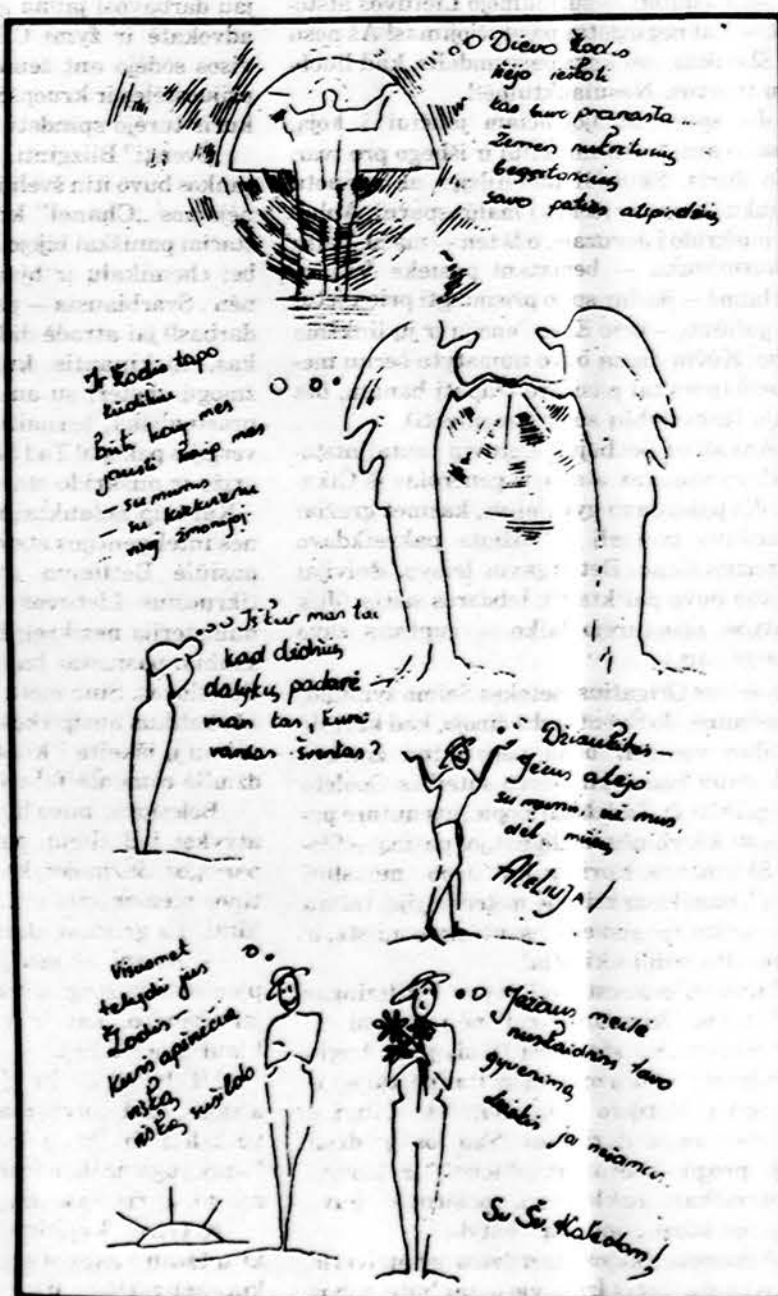
Ir Šveicarijoje gyvendamas, Juozas Eretas labai aktyviai dirbo dėl lietuvių tautos ir valstybės reikalų. Su paskaitomis jis važinėjo į Vokietiją, Italiją, Angliją ir Ameriką. Savo straipsniais Vakarų Europos spaudoje jis kėlė ir

nagrinęjo lietuvių ir apskritai baltų tautų ir valstybių reikalus.

Tais klausimais jis parašė nemažai knygelių. Taip pat parašė kelis stambesnius veikalus, kaip, pvz., monografijas apie Stasį Šalkauskį ir Kazį Pakštą.

Būdamas tremtinis iš savo antrosios tėvynės — Lietuvos, Eretas labai aktyviai ir nuosirdžiai nagrinėjo lietuvių tremtinių problemas. Savo požiūriu į tremtinių problemas, mintimis ir siūlomais uždaviniais Eretas yra labai įdomus ir aktualus dar ir šandien. Jis parašo lyg ir trilogiją, trejetą darbų: Tremtis — praeikimas ar uždavinys; Mažosios valstybės ir tautos; Tremties lietuvių idėjų sukūryje. Visi šie darbai ir temos labai įdomios. Studijoje „Mažosios valstybės ir tautos“ Eretas sakė: „Būti mažos valstybės piliėčiu tai „palaima“, nes mažosios kuria dvasines vertybes“.

Tad Juozas Eretas savo veikla, savo elgesiu, savo idėjomis ir savo sakytu bei rašytu žodžiu ir šandien yra mūsų tarpe ir nemažiau, o gal ir daugiau reikalingas, negu anuo metu. Siūlyčiau Ateitininkų federacijai suruošti Juozo Ereto veiklos, sakytu ir rašyto žodžio studijas — simpoziumą. Dabartinėje situacijoje, mums, išėjusiems, taip pat ir tėvynėje gyvenantiems tai būtų labai naudinga.

Iš Kauno Vytauto Didžiojo bažnyčios jaunimo laikraščio „Anima“.

* Paskaita, skaityta šiemetiniame Ateities savaitgalyje lapkričio 9 dieną Čiurlionio galerijoje. Jaunimo centre, Čikagoje.

Los Angeles Dailių menų klube

Los Angeles Dailių menų klubas veiklą pradėjo 1956 metų gegužės 26 dieną. Jame yra įvairių meninių polinkių asmenų. Kai kas sako, esą beveik nuostabu, kad per 40 bendros veiklos metų nesusiplykome, nekeitėme neraištos tvarkos, tapusios tradicine.

DMK susirinkimas 1996 spalio 19 dieną klebėjo linksmais narių ir kviečių svečių balsais. Šiam laikotarpiui pirmininkaujantis Algirdas Gustaitis apžvelgė neseniai ryškiau pasireikšiusius narius. Prisiminti neseniai mirusieji, apie juos paskelbta nekrologų, pasakyta kalbų. Kokia bus tolesnė DMK veikla? Per keleris dešimtmečius savaip judėjome, krutėjome. Irodymui — Dailių menų klubo metraščių šešios didelės knygos, pilnos nuotraukų, įrašų, pasakymų. Tera vieninteliai originalai. Vertėtų juos išleisti, kad laiko slinkyje nedingu. Žvelgiamie dabartinę Lietuvą, Švietimo ministeriją, kultūrą norinčius puoselėti vienetus, pavienius asmenis. Originalai saugomi Metraštininko.

Kvietimuose į susirinkimą pirmoje pastraipoje rašyta: prisiminkime 1971 metais rugpjūčio 2 dieną tragiškai auto katastrofoje žuvusį rašytoją Juozą Tininį.

1955 metų gegužės mėnesį iš Čikagos į Los Angeles atvykęs Algirdas Gustaitis jautėsi vienišas. Iš *Lietuvių dienų* redakcijos Bernardas Brazdžionis ir Juozas Tininis, baigę dienos triušą, ėjo užkasti, pasivaikščioti. Greta jų nedrausmai, nesimaišydami jiem po kojom. Gal dėl to trejų pokalbiai tęsėsi.

Reikėtų įteigti įvairių sričių lietuvių menininkų vieneta. Juozas Tininis, neseniai atvykęs iš Australijos, prisiminė tenai veikiantį Plunksnos klubą. Nutarta stengtis suburti ne vien rašytojus. Kuri laiką bendravome, neturedami pavadinimo. Juozui Tininiui pasiūlius, priėmėme kiek papūstai skambanti Dailių menų klubo vardą. Mūsų jau buvo būrelis. Staigi Juozo Tininio mirtis jo miela talką nutraukė, bet Juozo atminimas mums tebėra gyvas, pilnas pagarbos kukliam, maloniam, kūrybingam kolegai.

Gimęs Lietuvoje 1907 m. lapkričio 4 d., palaidotas Los Angeles, Kalifornijoje (*Lietuvių enciklopedijos* klaidingai paskelbta, kad Tininis gimęs 1911 metais).

Tininis mokojo ketą svetimu kalbų, vertė iš ju lietuvių kalbon. Garsiam UCLA universitete, Los Angeles didmiesio vakarinėje dalyje, dėstė lietuvių kalbą. Syki Juozas gerokai nustebinau, atnešęs patikrinti, kritikuoti mano sudarytą lietuvių kalbos medžio brėžinį, kurį buvau pradėjęs, studijuodamas lituanistiką Vilniaus universi-

Los Angeles Dailių menų klubo susirinkime 1996 m. spalio 19 d. apie a.a. Juozą Tininį kalbėjo Bernardas Brazdžionis. Greta — Aldona Brazdžionienė, Antanas Paškevičius, Ona Paškevičienė. Ant stalo matyti Dailių menų klubo metraščių trys knygos.

Algirdo Gustaitio nuotrauka

tete. Tuometiniai mano profesoriai lituanistai nebuvo tikri, kada susidare lietuvių kalba.

Juozas Žiūrėjo, žiūrėjo netikėdamas, tokį brėžinį turintis savo rankose, prašė palikti porai savaitė. Po kelių savaičių gražino su nedidelėmis pastabomis, nieko iš esmės nekeitęs. Dar kiek patikslinęs, paskelbė *Tikrojoje Lietuvoje* (Chicago, 1983), prieš tai panaudojęs anglų kalbą leidinyje 200.000.000 and Lithuania (1971 ir 1976).

Laiškas iš Austrijos

Dailių Menų Klubo metraščių I. knygoje 1956-1960 metais yra Juozo laiškai iš Vienos, rašytas 1960.7.28. To laiško pradžia:

„Mielieji Dailieji Menai, Atėjo iš Los Angeles į Vieną skambus gandas, kad aš jus užmiršęs. Netiesa, neužmiršau. Kaip Safo eilėraštyje vaisių skynejam neužmiršo raudonuojujančio sode ant šakos obuolio, bet, negalėdami jo pasiekti, nuolat apie jį galvojo, taip ir aš jūsų neužmiršau. Parafrazuodamas kažkurio vokiečių poeto žodžius prisipažinsiu, kad mano ilgesys lekia pas jus, kaip jūros banga

chos vardu”.

Buvo taip pradėjęs rašyti romaną ar ilgesnį novelę apie Barborą Radvilaitę.

Bernardas Brazdžionis savo artimą kolegą Juozą Tininį prisiminė jautriais palyginimais. Sudaręs pomirtinį Juozo raštų leidinį *Laiškai Andromachai*, mintimis grįžo prie gyvų prisiminimų. Iliustravo dailininkas Alfonsas Docius, 1973 metais išleido *Lietuvių dienos*. Leidinį baigia žodžiais: „Šis leidinys tebūna prie lentos mauzoliejuje tar-tum gelii puokštė — leidejo iš-raiška dėkingumo už darbą *Lietuvių dienų* žurnale ir drauge ženklas neužmirštos, ištikimos bičiulystės, kuri mudu jungė daugelį metų”.

Apie Juozą Tininį gražiai prisiminimų pasakojo keleras kitų kalbėtojų. Ilgai šnekučiuotasi, dalintasi mintimis, idėjomis.

Metraštininkas

Naujos knygos

• Juozas Kojelis. **IŠ NAKTIES Į RYTĄ**. Straipsnių rinkinys. Kaunas: leidykla „Garsas“, 1996. Sudarytojas ir redaktorius — Vidmantas Valiušaitis. Viršelis ir atsklandės Dainiaus Kairaičio. 505 (38 iliustruoti) puslapiai. Tiražas — 2.000 egzempliorių. Jeigu bus „Drauge“ gauta platinti, skaitytojams tuojau pat pranešime.

Juozas Kojelis dar 1990 metais *Atgimime* rašė: „Kai 1989 metų vasarą lankiausi Lietuvoje, buvo lengva pajusti, koks iškreiptas Lietuvos šviesuomenės supratimas apie išeiviją. Visiems, su kuriais ta tema kalbėjau, siūliau nepasikliauti vienašališka informacija tų, kuriems Lietuva nebuvo okupuota. Siūliau turimą informaciją papildyti ir iš kitų šaltinių. Ačiū Dievui, informacijos subalansavimo procesas jau prasidėjęs”.

Juozas Kojelis gimė 1916 metų gruodžio 2 dieną Viekšneliuose, Telšių apskrityje, aštuonių vaikų ūkininkų šeimoje. Mokėsi Kražių „Žiburio“ gimnazijoje. Klasikinę filologiją studijavo Vytauto Didžiojo universiteto Kaune ir pasunkinį semestrą — Vilniuje. Parašęs darbą „Formaliniai savumai Horacijaus lyrikėje“, gavo Vilniaus universiteto diplomą. Vėliau mokytojavo Kretingoje, lietuvių gimnazijoje Muenchene, lituanistinės mokyklos Čikagoje ir Los Angeles, dėstė Amerikos kariuomenės kalbų mokykloje Monterey, Kalifornijoje. Buvo gimnazijų vicedirektorius ir direktorius. Okupacijų metais dalyvavo antikomunistinėje antinacineje rezistencijoje. Vokiečių Gestapo areštuotas, kėlė Klaipėdos, Ragainės ir Kauno kalėjimuose.

Nuo 1928 metų — ateitininkas, Studentų ateitininkų sąjungai Vilniaus universitete įkurti komisijos pirmininkas. Išeivijoje įvairias pareigas ėjo Lietuvių Bendruomenėje, Lietuvių fronto bičiuliuose, Politinių kalinių sąjungoje, Rezolucijoms remti komitete, Amerikos baltų laisvės lygoje, Respublikonų partijoje ir kitose organizacijose. Rašė lietuvių ir amerikiečių spaudoje, redagavo *Laisvę* žurnalą, dalyvavo *Aidui* ir *Lietuvių dienų* redakciniuose kolektyvuose.

Šio žinomo išeivijos lietuvių žurnalisto publicistikos rinktinė, kurioje sutelkti straipsniai atskleidžia lietuvių politinę kovą dėl Lietuvos laisvės anapus „geležinės uždangos“. Vakaruose, parodo lietuviškos politinės veiklos išeivijoje būdus, priemones, organizacijas ir asmenybes. Tai autentiškas liudijimas, kiek tikėjimo, valios pastangų Lietuvos laisvei atgauti buvo parodyta išeivijoje, kiek reikėjo asmeninės aukos ir savęs apribojimo toje kovoje ištverti. Pateikiama atsiminimų iš antinacinės rezistencijos vokiečių okupacijos (1943-1944) laikų, me-

Los Angeles Dailių menų klubo susirinkime (iš kairės) Dana Mitkienė, Alė Rūta, Živilė Gimbutaitė, Jadvyga Mulokienė, Ignas Medziukas. Antroje eilėje: Auksole Rubavičiūtė, Ena Dovydaitytė, Daneta Railienė.

Prano Gasparonio nuotrauka

Šiauliuose atidarytas Stasio Salkauskio muziejus

Gruodžio 4 dieną Šiauliuose atidarytas filosofo, kultūrinės pedagogikos puoselėtojo Stasio Salkauskio muziejus. Jis įsikūręs šio mastytojo vardu pavadintoje miesto mokykloje.

Iškilnėse dalyvavę Stasio Salkauskio premijos laureatai Centro sąjungos pirmininkas Romualdas Ozolas ir Vytenis Rimkus siūlė pradėti leisti leidinukus „Mano Salkauskis“, kuriuose galėtų būti samprotavimai apie filosofo kūrybos šiuolaikini suvokimą, laureatų kalbos, pasakytos atsiimant premiją.

Stasys Salkauskis mirė 1941 metais gruodžio 4 dieną, todėl muziejaus atidarymas buvo skirtas 55-osioms jo mirties metinėms. Nuo 1991 metų, kas dveji metai Šiauliuose įteikiama Stasio Salkauskio premija už kultūros meno ir filosofinės minties ugdymą.

Irenos Raulinaitienės paroda Kalifornijoje

Nuo šių metų lapkričio 2 iki 30 dienos į šiaurę nuo Los Angeles La Canada-Flintridge miesto bibliotekoje veiks Irenos Raulinaitienės, drauge su Dennis Ruff, paroda, pavadinta „Printmaking on Exhibit“. Dailininkė tarsi skverbiasi į medžiagos tekstūros cheminę šerdį, tuo išgaudama neįprastus pavidalų ir spalvų derinius. Jei neklystu, tai jau trečias solidus jos darbų išstatymas per vienerius metus.

Pr. V.

PATAISA

Šių metų spalio 12 dienos *Draugo* kultūriniame priede, rašinyje „Palos Verdes kalvos“, dailininkės Virginijos Šiaučūnaitės pavardė turėjo būti Virginija Šiaučūnaitė-Paškus. Šiuo metu ji su vyru ir dukra gyvena Redondo Beach, CA, ir sėkmingai dėsto akvareles ir portreto tapybos būdus suaugusiems dailės mėgėjams.

(I.V.S.)

Los Angeles Dailių menų klubo narius senokai nufilmavo Paulius Jasjukonis — iki šiol nestoradus finansuotojo, filmas tebelekia režisūros ir paruošimo. Šioje Daumanto Čibo nuotraukoje matyti Juozas Tininis, filmuojamas Pauliaus Jasjukonio, stebint Algirdui Gustaitiui.

Irena Raulinaitienė

VII Dennis Ruff

Erebus #1